

Alusta alkaen 6

1.11.2007. Savonlinnan Tuomiokirkko Kirkkoherra Sammeli Juntunen

Puhuva käärme? Paratiisissa?

Viime kerralla ehdimme 1 Moos 2 luvun loppuun. Tänään käsittelemme 3. lukua, kertomusta syntiinlankeemuksesta. Eli: Miksi maailmassa on pahaa?

Käärme oli kavalin kaikista eläimistä, jotka Herra Jumala oli luonut. Se sanoi naiselle: ”Onko Jumala todella sanonut: ’Te ette saa syödä mistään puutarhan puusta’?”

Mikä taito onkaan kertoa siten, ettei kerro kaikkea, vaan jättää tilaa salaperäisyydelle ja kysymyksille.

Sen tämä kertomus osaa. Käärme tupsahtaa yht'äkkiä kertomuksen keskelle.

Miten siellä paratiisissa saattoi olla puhuva käärme? Mikä se on? Miksi se alkaa kiusata Eevaa selvästi pahoin aikein; vaikka se on hyvän Jumalan hyvän paratiisin asukas. Onko se tavallinen käärmeiden eläinlajin edustaja? Mutta miksi se osaa puhua?

Nämä kysymykset kertomus jättää vaille vastausta. Pahalla ei ole järjellistä syytä. Tämä näkyy ns. teodikean ongelmasta:

Jumala on kaikkivaltias ja hyvä Luoja.
Hänen luomassaan maailmassa on pahaa.

siis joko:

- a) Jumalaa ei ole.
- b) Jumala ei ole kaikkivaltias.
- c) Jumala ei ole hyvä.
- d) Paha on näennäistä.

Raamattu ei suostu tekemään noita johtopäätöksi. Mutta se tiedostaa aivan selvästi kyseisen ongelman. Parhaiten tämä näkyy Jobin kirjassa. Job valittaa Jumalalle:

He [kurjat] ovat kuin villiaasit erämaassa: lähtevät työhönsä saalista etsien, aro on heidän lastensa leipä. Kedolta he korjaavat rehuviljaa ruuakseen, ja jumalattoman viinitarhasta he kärkevät tähteitä. ... Alastomina, ilman vaatteita, he viettävät yönsä, eikä heillä ole peittoa kylmässä. He ovat likomärkiä vuorilla vuotavasta sateesta, ja vailla suojaa he syleilevät kalliota. Äidin rinnoilta riistetään orpo, ja kurjalta otetaan pantti. ... Kaupungista kuuluu miesten voihkina, ja haavoitettujen sielu huutaa; mutta Jumala ei piittaa nurjuudesta. (Job 24:5-12)

Raamatun jälkeisessä teologiassa on usein esitetty pahan olemassaololle seuraava selitys: Jumalan enkeleistä korkein oli nimeltään Lucifer, Valontuoja. Alun perin hän oli hyvä, mutta lankesi ylpeyteen. Hän ei voinut sietää sitä, että Jumala oli päättänyt luoda kuvakseen niin

mitättömän olennon kuin ihmisen. Luciferistä tuli Jumalan vastustaja, Saatana. Ja hän sai sitten houkuteltua ihmisen lankeamaan syntiin. Ja siksi maailmassa on pahuutta, sortoa ja kidutusta.

Mutta Raamatun syntiinlankeemuskertomuksessa tällaiseen spekulatioon ei lähdetä. Tässä syntiinlankeemuskertomus on viisas. Eihän Luciferin lankeemuksen kaltainen kertomus tekisi pahan olemassaoloa hyvän Jumalan maailmassa yhtään sen ymmärrettävämmäksi. Sillä aina voitaisiin kysyä: "Miksi Lucifer sitten alunperin lankesi? Miksi hyvä Jumala oli luonut ylimmän enkelinsä sellaiseksi, että hänessä saattoi syntyä se ensimmäinen ylpeä mielenliike, joka sai hänet ryhtymään hyvän Jumalan vastustajaksi?"

Käärme on vain yksi eläin paratiisin eläinten joukossa, tosin muita ovelampi. Mutta jokainen lukija tajuaa, että samalla on kyse muustakin kuin eläinlajista. Puhuvan käärmeen ovelat jumalanvastaiset sanat ensimmäiselle ihmiselle ovat kaiken kiusauksen, synnin ja jumalanvastaisuuden perikuva.

Kiusaaja ei esiinny sarvipäänä

Ei voi kyllin ihaila Raamatun raitista viisautta pahan ongelman käsittelyssä. Sillä juuri näinhän me koemme jokapäiväisessä elämässämme houkutuksen syntiin ja lankeamiseen pois siitä, minkä tiedämme Jumalan tahdoksi.

Ei houkutus syntiin tule sarvipäisen helvetin ruhtinaan muodossa. Se tulee viattomina, järkeenkäypinä houkutuksina. Ja sitten sitä onkin langennut. Kaikki kävi luontevasti. Aivan kuin sen takana tosiaan olisi ollut jokin harmiton hyvän paratiisin luontokappale. Mutta se osasi puhua. Se osasi puhua järkeviä sanoja: "Kaikkihan sitä vähän viilaa veroilmoitusta." "Saahan sitä nyt naapurin töppäilyistä kertoi muille, kun tapaus on niin hauskakin." "Vakuutusyhtiö on niin rikas, että kameralleni voi hyvin sattua vahinko, ei sitä saa myydyksikään." "Valehtelenpa ihan kylmästi, etten jäisi kiinni."

Mutta sitten käy niin, että tuo luonteva sisäinen järkipuhe aiheuttikin sydämeni lankeamisen pois elävän Jumalan yhteydestä. Siihen olikin liittyneenä puhuva käärme eli Jumalan vastustaja.

Siksi paratiisissa oli puhuva käärme. Puhuva käärme hyvässä paratiisissa on vertauskuva siitä, kuinka viattoman oloista Jumalan yhteydestä pois lankeaminen aina ensin on. Mutta samalla on kyse ihmistä voimakkaamman ja viisaamman hengellisen vallan vaikutuksesta.

Muistan, että Eero Huovinen opetti minulle aikoinaan yliopiston luennolla, että persoonallinen paha eli saatana on kristinuskon viidenneksi tärkein henkilö. Tällainen oli Huovisen tärkeysjärjestys:

- 1-3 = Isä, Poika ja Pyhä Henki
- 4 = Neitsyt Maria
- 5 = saatana.

Ei saatana toimi eniten sarvipäänä häntä palvovien noitien rituaaleissa. Paljon enemmän hän toimii luonnollisen viattomana kuiskuttelijana.

Käärme oli kavalin kaikista eläimistä, jotka Herra Jumala oli luonut. Se sanoi

naiselle: ”Onko Jumala todella sanonut: ’Te ette saa syödä mistään puutarhan puusta’?”

Käärmeen strategia: huokutella ihminen pois Jumalan sanasta

Käärmeen keskustelunavaus osoittaa psykologista viisautta. Käärme ei suinkaan ala houkutella syömään hyvän- ja pahantiedon puusta, ei se edes mainitse sitä. Se vain osoittaa olevansa aidon kiinnostunut ihmisen hyvästä: ”Onko Jumala tosiaan sanonut: ’Te ette saa syödä mistään puutarhan puusta?’”

Käärme iskee kaikkein keskeisimpään ihmisen jumalasuhteen asiaan, *Jumalan sanaan*.

Aiemmin olemme lukeneet, miten keskeinen Jumalan sana on.

Jumala *sanoi*: Tulkoon valo.

Alussa oli *Sana* ja Sana oli Jumalan luona ja Sana oli Jumala.

Jeesus: Ei ihminen elä yksin leivästä, vaan jokaisesta *sanasta*, joka Jumalan suusta lähtee.

Psalmin kirjoittaja: Kuinka makeat ovat minulle sinun lupauksesi! Ne ovat hunajaa makeammat minun suussani. ... Minä riemuitsen sinun puheestasi, niin kuin suuren saaliin saanut. (Ps 119:103, 162)

Käärme: Onko Jumala tosiaan sanonut?

Käärmeen menetelmä on se, että se vieroittaa ihmisen Jumalan sanasta. Siitä ihmisen elämä Jumalan yhteydessä on kiinni. Siksi käärme iskee juuri siihen. Hän väärentää Jumalan sanan. Samalla tavalla kuin aidosta Jumalan sanasta lähtee ihmisen elämä ja autuus, vastaavasti väärennetyistä Jumalan sanasta lähtee kadotus.

Mutta ei käärme suoraan kiellä Jumalan sanaa. Hän käy siitä *keskustelua*: ”Onko Jumala tosiaan sanonut ’Te ette saa syödä mistään puutarhan puusta’?” On kuin hän sanoisi: ”Te olette tosi typeriä, jos uskotte Jumalan antaneen tällaisen määräyksen; ei kai Jumala ole niin pikkumainen, että hän välittäisi siitä, syöttekö vaiko ette. Jos se kerran on hyvän – ja pahantiedon puu, miten hän voisi olla niin paha, ettei tahtoisi teidän olevan viisaita.”

Nainen on viattomuudessaan täysin avuton, eikä hän aavista käärmeen tarkoituksiperiä. Hän antautuu keskusteluun Jumalan vastustajan kanssa. Se onkin käärmeen tarkoitus, käydä keskustelua Jumalan sanasta. Ja samalla vähitellen valehdella ihminen pois luottamuksesta Jumalan sanaan.

Nykyisin sama strategia näkyy vaikkapa näin: Tosi Jumalan sana sanoo meille, että me pelastumme, kun uskomme, että ihmiseksi tullut Jumalan Poika on kärsimisellään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan sovittanut syntimme. Tämä on ilmainen ja ihana Jumalan lupaus, joka vie taivaaseen. Siihen käärme iskee sanomalla, että sellaisen uskomisen on typerää ja epäsiivistä. - Onko Jumala muka tosiaan sanonut noin? Jos hän on kaikkivaltias ja hyvä, niin miten pelastus muka voi olla kiinni Jeesuksesta ja hänen kuolemastaan. Ei pidä olla dogmaattinen, pitää sallia erilaisia mielipiteitä siitä miten pelastutaan ja keskustella niistä demokraattisesti. Ja siellä, missä näin keskustellaan, siellä on läsnä se voima, jota Jumalaksi kutsutaan.

Näin oikea Jumalan sana on väärennetty ihan kokonaan, mutta huomaamatta.

Nainen vastaa kyllä oikein, puolustaen rakasta Jumalaansa.

Nainen vastasi käärmeelle: ”Kyllä me saamme syödä puutarhan puiden hedelmiä. Vain siitä puusta, joka on keskellä paratiisia, Jumala on sanonut: ’Älkää syökö sen hedelmiä, älkää edes koskeko niihin, ettette kuolisi.’

- Ei Jumala ole sellainen paha tyranni kuin väität, kyllä me saamme syödä vapaasti.

Lainomaisen uskon heikkous: keksitään omia sääntöjä

Naisen tarkoitus on hyvä, mutta hän on heikko ja heikkoudessaan epäuskoinen. Siksi hän arkana tekee Jumalan käskystä ankaramman kuin se onkaan "älkää syökö sen hedelmiä, älkää edes koskeko niihin, ettette kuolisi". Mutta ei Jumala ollut kieltänyt, kuin sen puun hedelmien syömisen, ei hän ollut kieltänyt koskemasta niihin. Heikkoudessaan naiselle ei riitä puhdas Jumalan tahto, hän haluaa tehdä itse itselleen siitä lain ja sovellutuksen, joka on tiukempi kuin Jumalan puhdas tahto. Tarkoitus on hyvä, mutta silti siinä on jotain heikkoa ja sumentunutta arkuutta elämän edessä.

Eikö kristikunta ole surullisen täynnä tällaista. Tarkoituksena on varjeltua Jumalan tahtoa rikkomasta, ja tämä yritetään saavuttaa keksimällä itselle ja muille sääntöjä, joilla on vain vähän tai ei mitään tekemistä Jeesuksen opettaman Jumalan tahdon kanssa. Kuka kieltää television, kuka ikkunallisen pesukoneen, kuka tanssin, kuka maallisen musiikin, kuka mitään. Jeesus sanoi aikansa samasta ilmiöstä: "Te siivilöitte hyttysen ja nielette kamelin, te olette unohtaneet sen mikä laissa on tärkeintä, rakkaus, laupeus ja oikeudenmukaisuus".

Luther sanoi, että kun ihminen yrittää sääntöjen avulla kelvata Jumalalle, hänestä tulee lopulta akkamaisen typerä. Ja sitten käy niin, että kun itse keksityn säännön typeräys lopulta paljastuu ja se hylätään, samalla usein hylätään se aito Jumalan tahtokin, jossa pysymistä omatekoisen säännön piti palvella. (Siksi esim. Suomen yleisin herätysliike on ns. luopuneet viidesläiset eli sellaiset, jotka ovat havainneet aiemman uskonsa tiukkapipoiseksi ja siksi luopuneet uskosta kokonaan).

Valheen ruhtinaan seuraava siirto: suora valhe

Käärme huomasi naisen vastauksesta hänen heikkoutensa ja teki seuraavan rohkean siirron:

Silloin käärme sanoi naiselle: ”Ei, ette te kuole.

Se oli suora vale. Siksi saatanaa sanotaan valheen ruhtinaaksi. Mutta ei hän koskaan valehtele heti ensin ja suoraan, vaan pohjustaa valhetta ensin jollain hyvällä ja todella. Valhe tulee vasta ajallaan.

Käärme perustelee suoraa valhetta jollain sellaisella, että se näyttää hyvältä:

Mutta Jumala tietää, että niin pian kuin syötte siitä, teidän silmänne avautuvat ja teistä tulee Jumalan kaltaisia, niin että tiedätte kaiken, sekä hyvän että pahan.”

Myytti kateellisesta jumaluudesta = Prometheus -myytti

Käärmeen ajatus on ihmiskunnan monista myyteissä tuttu: ajatus jumaluuden kateellisyydestä; että Jumala tai jumalat haluavat kateellisena valvoa saavuttamaansa valtaa

ja tietoa, eivätkä sallisi sen joutua ihmisten haltuun. Mutta sitten joku sankari, Prometheus tai muu, käy riistämässä jumalilta tiedon sisältävän lippaan tai muun ihmekalun ja tuo sen ihmisveljilleen. Ja silloin ihmiskunta saavuttaa täysi-ikäisyyden ja pääsee pois jumaluuden holhouksesta.

Tämä tulkinta kateellisesta Jumalasta on käypää valuuttaa tämänkin päivän suomalaisen intelligentsian piirissä. Ajatellaan esim., että ihminen teki oikein langetessaan pois viattomasta uskosta Jumalaan. Vasta silloin hän vapautui tyrannimaisesta Isästään, tuli täysi-ikäiseksi ja tietoiseksi itsestään, hyvästä, pahasta, kaikesta. Ilman Jumalaa, itse.

Tähän käärme vetoaa: kateellinen Jumala panttaa teiltä jotain hyvää, joka teille kuuluu. Teistä tulee Jumalan kaltaisia. Miksi se tietoinen vapaus kuuluisi pelkästään hänelle? Älkää olko tyhmiä Jumalan robotteja, älkää salliko, että uskonto sanellaan teille dogmattisesti ylhäältä, keksikää itse ja löytäkää itse teille sopiva uskonnon muoto!

Tästä tuoreimpana esimerkkinä on prof. emer. Heikki Räisänen, Rosoinen Raamattu (Kirjapaja 2007). Siinä olevan artikkelin mukaan käärme on totuuden puhuja, joka kannustaa ihmistä aiheelliseen kansalaistottelemattomuuteen ja Jumala on vallastaan kateellinen totuuden panttaaja, puolitotuuksien puhuja.

Mutta ajatus Jumalan kateellisuudesta on jälleen valhe. Jumalan motiivi kaikelle tekemiselle on puhdas rakkaus, lahjoittaminen, hyvän antaminen itsensä ulkopuolelle sille, miltä hyvää puuttuu. Hän luo sen, mikä itsessään on ei-mitään, sen hän luo olemassaolevaksi. Sen, mikä itsessään on syntinen, sen hän luo Kristuksessa vanhurskaaksi. Tämän vuoksi Jumalan Poika uhrasi itsensä tuskaan ja kuolemaan, pahojen puolesta, rakkaudesta heihin. Olisiko tällainen Jumala kateellinen luomalleen ihmiselle? Panttaisiko hän ensimmäisiltä ihmisiltä täysi-ikäisen arvostelukykä. Pitikö heidän itse ryöstää se itselleen ”kansalaistottelemattomuudella”?

Se on käärmeen valhe. Ja se on sellaisen ihmisen luulo, jolla ei ole Kristuksen mahdollistamaa uskoa Jumalaan. Minäkin luulin aikoinani, että Jeesukseen uskominen merkitsisi omasta persoonasta ja älystä luopumista, uskovaista robottielämää.

Usko kyllä on sokeaa luottamusta Jumalaan. On hämmästyttävää, että siitä huolimatta tämä sokea luottamus on äärimmäisen valpasta, pohtivaa ja ihmettelevää. Jumala on kaiken ajattelun ja tietoisuuden lähde. Siksi puhdas usko, joka roikkuu Jumalassa kiinni Jeesuksen Kristuksen kautta, siksi sekin on ajattelevaa ja tietoista sanan varsinaisessa merkityksessä. Oikeastaan vasta usko tekee olemassaolosta ihmeen, tietoisuuden, rakkauden ja ajattelun kohteen.

Kuuluisa ranskalainen tiedemies ja teologi Blaise Pascal on sanonut, että Jeesuksen Kristuksen orja on vapain kaikista ihmisistä.

Tähän asti luomiskertomuksessa ihminen on ollut täysin Jumalasta riippuvainen ja uskonut itsestään selvänä kaiken mitä Jumala sanoi. Ei hän edes ajatellut, että asia voisi olla muutenkin, kuin mitä hänen rakas Jumalansa sanoo. Silloin ihminen oli vapaa ja viisas ja onnellinen.

Puolueeton kenttä arvioida Jumalaa ja muodostaa oma jumalakuva

Mutta nyt käärme röyhkeästi tarjoaa naiselle muka puolueettoman kentän, neutraalin tarkastelukulman, josta hän voi arvioida, onko Jumalan sana totta.

Ensimmäisen kerran lyhyen elämänsä aikana nainen ei enää ole yhtä Jumalan totuuden kanssa, vaan voi arvioida sitä. Käärme antoi hänelle mahdollisuuden punnita Jumalan sanaa.

Erilaiset ideat Jumalasta risteilivät hänen mielessään: "Voiko Jumala olla tosiaan niin kelju, että hän on kieltänyt syömästä tuosta puusta? Eihän sellainen sovi siihen, mitä Jumalan pitäisi olla, jos hän on hyvä. Varmaan hän itsekin tahtoo, että minä söisin ja tulisin tuntemaan hyvän ja pahan."

Eeva yritti muodostaa itselleen sivistyneen jumalakuvan.

Mutta ihminen ei voi päästä Jumalan luo muodostamalla mielessään itselleen Jumala-kuvaa. Ihmisen Jumala-kuva on jumalakuva, mutta ei meidän pidä olla tekemisissä kuvan kanssa tai käsityksen kanssa, vaan itsensä Jumalan kanssa. Ensimmäinen ihminen oli jo tässä vaiheessa luopumassa itsestään Jumalasta, kun hän oli luopumassa Jumalan konkreettisesta sanasta, nimittäin käskystä "Älä syö siitä puusta". Sen sanan ja sen käskyn äärellä hänen olisi tullut uskoa Jumalaan. Roikkua Jumalassa kiinni hänen sanansa kautta, vaikka ei sitä sanaa järjellään tajunnut. Ja silloin - tuo usko konkreettiseen Jumalan sanaan olisi saanut paljon, paljon suuremmat mittasuhteet, kuin pelkän sen, että yhdestä puusta ei syöty. Se usko, se toi Eevalle ja Adamille elävän yhteyden itseensä Jumalaan, ei vain Jumalan kuvaan. Uskon kautta Jumalan sanaan elävä Jumala oli läsnä heidän elämässään. Siksi hyvän- ja pahantiedon puu oli Eevalle ja Adamille kuin alttari ja kirkko, jossa he kohtasivat itsensä Jumalan, hänen sanansa ja sen todesta ottamisen kautta.

Mutta Eeva-parka on siirtymässä elävästä Jumalasta Jumala-idean pariin.

Tällaistahan meillekin nykyisin muka sivistynyt kristinuskon muoto tarjoilee. Kirkossa ei muka saisi olla "ylhäältä päin annettuja totuuksia". Pitäisi olla arvokeskustelua, jossa jokainen mielipide on yhtä tärkeä. Näin yhdessä muokattaisiin hyvää jumalakuvaa. Tässä unohtuu se perustotuus, että Jumala on puhunut meille Jeesuksessa ja hänestä kertovassa sanassaan. Sitä kuulemalla ja siitä Jumalaa etsimällä hän löytyy.

Arvokeskustelulla löytyy korkeintaan jumalakuva. Siihen käärme ihmistä houkutteli kannustamalla pois Jumalan sanassa roikkumisesta, sanomalla "Onko Jumala tosiaan sanonut?"

Sisäistä kuohuntaa: aistit ja järki houkuttelevat lankeamaan

Nainen näki nyt, että puun hedelmät olivat hyviä syödä ja että se oli kaunis katsoa ja houkutteleva, koska se antoi ymmärrystä.

Kuinka tehokkaan yksinkertaisesti kuvataan se kuohunta, mitä kiusaus mielessä tyynen ulkokuoren alla aiheuttaa: hyviä syödä, kaunis katsella ja houkutteleva, koska se antoi ymmärrystä. Siis: a) aistien houkutus kuvitellun maun kautta, ja b) näköaistin kautta. Mutta suurin houkutus on viimeinen: c) "koska se antoi ymmärrystä". Suomeksi se on: "pätemisen

tarve", halu tulla omissa ja toisten silmissä joksikin viisauden tai muitten taitojen kautta.

Millainen se hedelmä oli? Yleensä se kuvataan omenaksi. Omena-käsitys tulee latinan kielestä. Siellä omena on "malum", samankaltainen kuin sana "paha" - "malus". Pahan lähde oli siis luontevaa kuvitella omenaksi. Mutta ei tässä alun perin hepreankielisessä tekstissä puhuta nimenomaisesti omenasta. Ilmeisesti hedelmä on ajateltu joksikin paratiisin kauniiksi ihmehedelmäksi.

Rohkeasti päistikkaa, yhdessä syntitoverin kanssa!

Jossain vaiheessa nainen lakkaa pohtimasta Jumalan sanan uskomisen ja sen hylkäämisen välillä. "Rohkeasti päistikkaa, eihän tästä muuten päästä!"

Hän otti siitä hedelmän ja söi ja antoi miehelleen, joka oli hänen kanssaan, ja mieskin söi.

Synnintekijä ottaa yleensäkin ns. *syntitoverin* itselleen. Silloin lopullinen väärä askel on helpompi ottaa. Ja jos sen on jo itse ottanut, syntinen luulee, että syyllisyys on helpompi kantaa, kun itse ei ole sen huonompi kuin muutkaan.

Surullinen loppu. Niin kuin Uusi testamentti sanoo:

"Kun himo tulee raskaaksi, se synnyttää synnin. Ja kun synti tulee raskaaksi, se synnyttää kuoleman."

Kielletty hedelmä oli siis massussa. Miten sitten kävi?

Silloin heidän silmänsä avautuivat, ja he huomasivat olevansa alasti. He sitoivat yhteen viikunanlehtiä ja kietoivat ne vyötärölleen.

Viikunanlehdet ovat vertauskuva siitä, että asiat eivät heti lankeemuksen jälkeen ole kovin pahasti. Ihminen pystyy puolustusmekanismeillaan peittämään syyllisyyden itseltään ja muilta. Mutta ei se sillä poistu.

Ensi kerralla jatkamme jakeesta 7 ja katsomme tarkemmin, millainen oli se kuolema, joka meitä esi-isiemme lankeemuksessa kohtasi.